

Handläggare
Carmen Holm Nordquist
Telefon: 08-508 338 83

Till
Utbildningsnämnden
2018-09-27

Ökat antal ”hemmasittare” i Stockholms stad

Svar på skrivelse från Lotta Edholm (L), Cecilia Brinck (M) och John Kåberg (C).

Förvaltningens förslag till beslut

Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på skrivelsen.

Lena Holmdahl
Utbildningsdirektör

Lee Orberon
Grundskoledirektör

Sammanfattning

Utbildningsnämnden har mottagit en skrivelse från Lotta Edholm (L), Cecilia Brinck (M) och John Kåberg (C). Av skrivelsen framgår ett antal frågeställningar gällande ”hemmasittare”. Skribenterna efterfrågar en fullständig bild avseende hur många elever i Stockholm som är ”hemmasittare”, det vill säga har mer än 50% frånvaro från skolundervisning under en tvåmånadersperiod, och vad förvaltningen gör för att skyndsamt få tillbaka dessa elever till skolan.

Förvaltningen redogör i tjänsteutlåtandet för statistik och det arbete som pågår kring uppföljning och åtgärder för hantering av elevers frånvaro, både oanmäld (ogiltig) och anmäld (giltig). Förvaltningen har återkommande uppföljningar kring elever med problematisk frånvaro, både på individ- och övergripande nivå. Det pågår också ett utvecklingsarbete på förvaltningen gällande systematisering av skolpliktsbevakning och hantering av elever med upprepad och långvarig frånvaro, bland annat med anledning av nya regler i skollagen.

Bakgrund/Ärendet

En skrivelse med frågeställningar om förvaltningens hantering av elever med en hög skolfrånvaro har inkommit till utbildningsnämnden. I skrivelsen omnämns en kartläggning från 2010 rörande så kallade ”hemmasittare” i Stockholms kommunala grundskolor. ”Hemmasittare” definieras i kartläggningen som elever med mer än 50 procent frånvaro. Enligt skrivelsen har det inte genomförts någon ytterligare kartläggning, varför det råder en kunskapsbrist avseende hur många elever som i nuläget definieras som ”hemmasittare” enligt 2010 års definition. Skribenterna efterfrågar en fullständig bild avseende hur många elever i Stockholm som är ”hemmasittare” och vad förvaltningen gör för att skyndsamt få tillbaka dessa elever till skolan.

Med anledning av det som framförs i skrivelsen vill skribenterna ha svar på följande frågeställningar:

- Hur många elever är idag vad som kallas hemmasittare enligt definitionen i 2010 års kartläggning?
- Vilka olika typer av behov finns i gruppen?
- Vad görs för att få tillbaka dessa elever till en hållbar skolsituation?
- Vilka samarbeten finns med landsting och socialtjänst och vilka förbättringar av det samarbetet kan göras vad gäller arbetet med gruppen hemmasittare?
- Finns det en övergripande handlingsplan för arbetet med hemmasittande elever?

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom grundskoleavdelningen i samråd med avdelningen för utveckling och samordning samt avdelningen för ekonomi och styrning.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen lämnar svar på frågorna enligt nedan.

- *Hur många elever är idag vad som kallas hemmasittare enligt definitionen i 2010 års kartläggning?*

Förvaltningen vill inledningsvis lyfta att begreppet ”hemmasittare” inte förekommer i skolförfattningarna. I förarbeten till skollagen förekommer begreppet ”problematisk frånvaro”. Det finns emellertid ingen allmän vedertagen definition av problematisk frånvaro, vilket medför att frånvaro hanteras på olika sätt av olika skolor, huvudmän och kommuner. En svårighet med att ta fram en nationell definition eller gräns för när frånvaro ska anses vara

problematiserande är att elevernas förutsättningar och livssituationer ser olika ut. En elev med goda förutsättningar att klara av skolarbetet kan i viss utsträckning vara frånvarande utan att målpåfyllelsen påverkas nämnvärt.¹

I Stockholm stad finns riktlinjer för stadens grundskolor i form av en handlingsplan för hantering av elever med upprepad eller längre frånvaro samt en åtgärdsstrappa med en stegring av insatser vid upprepad frånvaro. Hög frånvaro definieras i riktlinjerna som elever med en frånvaro på 40 procent under en månad eller 20 procent under två sammanhängande månader. Omfattande oanmäld (ogiltig) frånvaro ska anmälas till huvudmannen för handläggning av om föreläggande vid vite ska aktualiseras. Även i övriga fall då en elev utan giltig orsak är frånvarande i betydande omfattning ska ärendet lyftas till central förvaltning. Det finns inte någon klar definition av vad frånvaro i ”betydande omfattning” innebär utan skolan behöver göra en individuell bedömning i varje enskilt fall. I bedömningen bör inte enbart den oanmälda (ogiltiga) frånvaron analyseras. Även anmäld (giltig) frånvaro i form av en sjukanmälan kan dölja en annan problematik. Ledighet som har beviljats på oklara grunder eller utöver vad som är tillåtet enligt skolförfattningarna kan också behöva analyseras och åtgärdas.²

Enligt dagsfärsk statistik finns knappt 300 elever med en total frånvaro på över 50 procent. Frånvaron består av både anmäld och oanmäld frånvaro. Det är inte möjligt att utifrån dessa siffror fastställa om dessa elevärenden rör sig om problematiserande frånvaro då varje enskilt elevärende behöver analyseras särskilt liksom beskrivits ovan. Exempelvis om den anmälda frånvaron rör sig om anmäld frånvaro i form av ledighet eller återkommande sjukdomsbesök eller dylikt. Den analysen görs på respektive skola där också det aktiva arbetet med att få eleven tillbaka till skolgång pågår. Förvaltningen har återkommande uppföljningar kring dessa elever, både på individ- och övergripande nivå.

Vad gäller elever i fristående skolor med en problematiserande frånvaro hanterar enheten för ersättning och skolplikt för närvarande 176 stycken ärenden och av dessa är det drygt 100 stycken där elever har haft en frånvaro på 50 procent eller mer. Nämnade siffror baseras endast på de elevärenden som förvaltningen har fått kännedom om från de fristående huvudmännen.

¹ Prop. 2017/18:182, s. 56

² Skolverket (2011) - Riktad tillsyn inom området skolpliktsbevakning, om rätten till utbildning för skolpliktiga barn, s.17

Från och med den 1 juli 2018 finns nya bestämmelser i skollagen som innebär att rektorn är skyldig att inleda en utredning om en elev har upprepad eller längre frånvaro oavsett om det är fråga om oanmäld eller anmäld frånvaro. Detta ska anmälas till huvudmannen och om det rör sig om elever hos andra huvudmän ska det även anmälas till hemkommunen. Förvaltningen arbetar för närvarande med en översyn av befintliga rutiner och riktlinjer med anledning av det nya regelverket.

- *Vilka olika typer av behov finns i gruppen?*

Elever med problematisk frånvaro är inte en homogen grupp. Dessa elever har skiftande behov och förutsättningar. Eleverna är ofta i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. En vanlig stödåtgärd för denna kategori elever är placering i särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning och/eller anpassad studiegång. I vissa fall kan en elev vara i behov av hemundervisning under en tid. Ibland behövs behandlande insatser från socialtjänsten och/eller barn- och ungdomspsykiatri, BUP.

- *Vad görs för att få tillbaka dessa elever till en hållbar skolsituation?*

Det är i första hand huvudmannen för utbildningen, i praktiken rektorn, som ansvarar för att vidta de åtgärder som krävs för att en elev ska återgå till skolan. Enligt gällande handlingsplan för Stockholms grundskolor ligger ansvaret för utredning vid upprepad oanmäld frånvaro på rektor. Upprepad oanmäld frånvaro ska utredas skyndsamt. Skolan ska kalla till samtal med vårdnadshavare och elev. Skolledning, arbetslag och elevhälsan ska informeras. Om eleven fortsätter att utebli ska skolan diskutera ärendet inom arbetslag och elevhälsa för vidare åtgärder. Om situationen inte förbättras behöver individuella lösningar hittas i samverkan med elevhälsan. Om det finns anledning att misstänka att en elev far illa ska anmälan alltid göras till socialtjänsten. Om skolan bedömer att frånvaron beror på att vårdnadshavarna inte fullgör sitt skolpliktsansvar ska ärendet lyftas till central förvaltning för utredning om eventuellt vitesföreläggande.

I vissa fall visar utredningen att eleven behöver stöd och insatser från andra delar av samhället. I sådana fall kan det bli aktuellt att samverka med socialtjänst med flera, vid så kallade BUS-möten, tjänstemannamöten eller SIP-möten. BUS står för barn- och ungdomssamverkan och SIP för samordnad individuell plan. Målsättningen med denna typ av samverkan är att hitta adekvata

åtgärder för eleven som leder till att elevens frånvaro på sikt kan vändas till ökad närvaro.

Förvaltningen har en återkommande central uppföljning av skolornas frånvarorapportering, bland annat lämnas en månatlig rapport över elevers oanmälda frånvaro per skola till grundskolechefer för att ha beredskap i sitt arbete med stöd för rektorer. Enskilda elevärenden följs upp genom dialog med den berörda skolans rektor. Uppföljning sker även årligen som ett led i det systematiska kvalitetsarbetet, bland annat i resultatdialog med respektive skola där problematisk skolfrånvaro följs upp särskilt.

Varje skola har minst en person som administrerar frånvaroregistreringen. Stadens gemensamma digitala system för frånvaro ersattes under 2017 av Skolplattformen, vilket medfört att inrapportering av frånvaro har varierat mer mellan skolenheterna än tidigare år. Förvaltningen har dock noterat en förbättring under vårterminen 2018. I det nya systemet registreras frånvaro på en gång och meddelar automatiskt vårdnadshavare via ett SMS eller via e-post om en elev är frånvarande. Förvaltningen kommer att fortsätta att stötta skolorna i arbetet med inrapportering av frånvaro i det nya systemet för att säkerställa att skolorna tillämpar rutinerna på ett likvärdig och korrekt sätt.

När det gäller fristående grundskolor finns separata rutiner. Fristående huvudmän samt andra offentliga huvudmän ska snarast meddela elevens hemkommun när huvudmannen har inlett en utredning om elevens upprepade eller längre frånvaro. I ett elevärende vidtar förvaltningen åtgärder i form av informationsbrev till vårdnadshavare, eventuell orosanmälan, genomför utredningar för att se om skolan har vidtagit de åtgärder de är skyldiga till samt utreder om vårdnadshavarna ser till att eleven fullgör skolplikten. Om det sistnämnda inte uppfylls kan en utredning om vitesförläggande aktualiseras även i sådana fall. Skolans åtgärder följs regelbundet upp av förvaltningen. Den regelbundna uppföljningen av elevärendet avslutas när en elev återigen deltar i den obligatoriska undervisningen eller när skolplikten upphör.

Det är inte ovanligt att elever byter skola och i vissa fall byter från en fristående till en kommunal skola och vice versa. Det har därför initierats en samverkan mellan enheten för ersättning och skolplikt och grundskoleavdelningen för att underlätta situationer där elever med problematisk frånvaro önskar byta från en fristående till en kommunal skola.

- *Vilka samarbeten finns med landsting och socialtjänst och vilka förbättringar av det samarbetet kan göras vad gäller arbetet med gruppen hemmasittare?*

Under 2018 har sju stadsdelsförvaltningar tillsammans med utbildningsförvaltningen påbörjat ett arbete med att etablera skolsociala team utifrån erfarenheter från pilotprojektet PPSS (pilotprojekt mellan skola och socialtjänst). Ett gemensamt ramverk är framtaget för detta arbete. De skolsociala teamen har permanentats i ordinarie verksamhet och består av medarbetare från socialtjänstens öppenvårdsverksamheter som arbetar tvärprofessionellt tillsammans med skolornas elevhälsoteam. Medverkan är frivillig och eleven tillsammans med föräldrarna väljer om de vill ta emot stödet. Inledningsvis genomförs en kartläggning av situationen och därefter tas en handlingsplan fram för att stärka skolnärvaron och höja skolresultaten. Det kan ske genom strukturerat studiestöd, studievägledning och föräldrastöd. Så långt det är möjligt utgår man från eleven och familjens önskemål. Företrädare för det skolsociala teamet träffar både eleven och föräldrarna regelbundet för att stämma av och vara ett stöd i kommunikationen med andra parter.

Sammantaget syftar de skolsociala teamen till att förstärka skolans arbete med elever som riskerar att inte klara kunskapsmålen samt bidra till att skapa goda förutsättningar för optimal utveckling och trygga uppväxtvillkor. Ansvaret ligger hos skolan men ett nära samarbete med stadsdelsförvaltningen kan bidra till att stödja elevernas utveckling mot målen genom att samordna stödjande externa resurser i nära anslutning till skolans uppdrag.

Förvaltningen fortsätter även att stödja utvecklingen av det lokala elevhälsoarbetet med fokus på det förebyggande och hälsofrämjande perspektivet i grundskolor. Elevhälsan ska användas på ett systematiskt sätt som en resurs i arbetet med att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Elevhälsan spelar en viktig roll i arbetet med att få elever med en problematisk frånvaro tillbaka till undervisning.

För elever vid fristående skolor har ett samarbete med socialtjänsten inletts under våren 2018 i syfte att skapa en gemensam samverkansrutin. Under hösten 2018 kommer förvaltningen att delta i lokala BUS-möten för att samverka kring elevärenden där flera myndigheters insatser och involvering krävs. Vid dessa möten deltar även landstinget i form av BUP.

- *Finns det en övergripande handlingsplan för arbetet med hemmasittande elever?*

För närvarande finns ingen övergripande handlingsplan för arbetet med elever med en problematisk skolfrånvaro. Det pågår dock ett utvecklingsarbete på förvaltningen gällande systematisering av skolpliktsbevakning och hantering av elever med upprepad och långvarig frånvaro, bland annat med anledning av de nya reglerna i skollagen som beskrivits ovan. Förvaltningen kommer att utarbeta förslag på hur det gemensamma stödet till stadens alla grundskolor ska se ut utifrån det nya regelverket.

Konsekvenser för barn och barnets rättigheter

Förvaltningens pågående arbete syftar till att skolorna kontinuerligt och strategiskt ska säkerställa varje elevs rätt till utbildning. Ärendet bedöms vara positivt ur ett jämställdhetsperspektiv eftersom arbetet riktas mot både pojkar och flickor.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på skrivelsen.

Bilagor

1. Skrivelse ”Ökat antal ’hemmasittare’ i Stockholms stad”, 2018-05-24
2. Åtgärdsstrappa för hantering av frånvaro